

Available Online: <http://jmst.kmsu.ac.ir>

Original Article

The Paris Environmental Treaty and Iran's Political-Economic Interests in Reducing Greenhouse Gas Emissions

Seyed Ali Hashemi ¹, Bahram Yousefi ^{*2}, Shiva Jalalpour ², Hamed MohaghaghNia ²

1. Department of Political Science, Khorramshahr International Branch, Islamic Azad University, Khorramshahr, Iran.
2. Department of Political Science, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Corresponding author: Brmyusefi@gmail.com

Received: 7 February 2023

Revise Date: 28 February 2023

Accepted: 18 March 2023

DOI: 10.22113/jmst.2023.383130.2513

Abstract

The purpose of this research was to better understand the Paris Environmental Treaty and its role in securing Iran's political-economic interests. This research has been carried out using the descriptive-analytical method, in which the nature, why and how of the studied issue (the Paris Environmental Treaty and securing Iran's political-economic interests) will be investigated. The information obtained from this research was obtained using the document-library method, the tools used in this research method are books, articles, websites, and most importantly, the environmental treaty. It has been Paris. The findings of this research have shown that the Treaty of Paris includes a discussion of limiting the use of fossil energy by countries, which is related to the economic power of the countries. For this reason, many countries have announced large nuclear energy development plans as part of their clean energy goals, which will be necessary to achieve the goals related to reducing greenhouse gas emissions. In this regard, Iran has also taken measures to manage climate change and deal with environmental threats such as desertification, dust, especially fine dust, drought and microbial and radioactive agents, and developing foresight, recognizing the phenomena Environmental emerging and its management, as well as the expansion of the green economy with emphasis on low carbon industry, the use of clean energy, healthy and organic agricultural products, and the management of waste and sewage by taking advantage of economic capacities and capabilities. , social and environmental, reforming the production pattern in various economic and social sectors and optimizing the pattern of water consumption, food sources, materials and energy, especially the promotion of fuel materials compatible with the environment, the development of green and non-fossil public transportation Including electrification and increasing public transportation, especially in big cities, are among the tasks emphasized by the Supreme Leader in the seventh and eighth announced policies, which will be in line with achieving such goals.

Keywords: Paris environmental treaty, greenhouse gas emissions, national interests.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted Journal of Marine Science and Technology. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

1. INTRODUCTION

Climate change has become one of the most consequential issues in global politics, affecting national security, economic growth, and sustainable development. In response, the international community has

enacted numerous environmental agreements, the most comprehensive of which is the Paris Climate Agreement, signed in December 2015. For hydrocarbon-rich countries like Iran, the Paris Agreement presents both an environmental responsibility and a geopolitical dilemma. This paper investigates the impact of the Paris Agreement on Iran's political and economic interests and evaluates Iran's approach using the realist theory of international relations. By analyzing the structural constraints and opportunities that shape Iran's environmental diplomacy, this study sheds light on how international environmental regimes interact with national power, sovereignty, and development imperatives.

2. MATERIALS AND METHODS

This research utilizes a qualitative, descriptive-analytical methodology to assess the intersection of environmental treaties and international politics. Primary and secondary data were obtained through documentary and library research, including the full text of the Paris Agreement, reports from the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), statements by Iranian policymakers, and scholarly publications in political science and environmental studies. The analytical framework is rooted in realist international relations theory, particularly neorealism, which posits that states operate in an anarchic international system where survival, power maximization, and national interest are paramount. Realist theorists such as Kenneth Waltz, Stephen Walt, and John Mearsheimer serve as intellectual anchors in evaluating Iran's strategic calculations regarding climate commitments.

3. RESULTS

The analysis reveals that the Paris Agreement, although non-binding in enforcement, sets soft norms that shape international expectations. While developed countries are expected to take the lead, developing nations like Iran are encouraged to voluntarily contribute to emission reduction. Iran has pledged a 4% reduction in greenhouse gas emissions by 2030, which may increase to 12% contingent upon the removal of sanctions and the provision of international financial and technological assistance. From a realist standpoint, Iran's participation is not driven by moral obligations to combat climate change, but rather by pragmatic considerations: to escape international isolation, attract foreign investment, secure technological cooperation, and boost its image in environmental diplomacy. Furthermore, the Paris Agreement enables Iran to promote natural gas—its most abundant resource—as a transition fuel in the global shift from coal and oil to cleaner energy sources. Iran's gas reserves position it uniquely to benefit from the global decarbonization trend if it can secure the necessary infrastructure and political stability. Despite the potential gains, Iran faces multiple constraints. Sanctions have limited access to clean energy technologies and international finance. Moreover, Iran's economic dependence on fossil fuel exports presents a significant structural barrier to decarbonization. Yet, technical assessments suggest that Iran can meet its emission targets by implementing domestic reforms such as improving energy efficiency, reducing gas flaring, modernizing transportation systems, and investing in renewable and nuclear energy sources. The findings also indicate that Iran's climate policy is closely aligned with the broader national development agenda and the Supreme Leader's policy directives, particularly regarding energy conservation, environmental protection, and green economy transition. These domestic priorities support Iran's engagement with the Paris Agreement, provided it does not compromise strategic autonomy or economic growth.

4. CONCLUSION

The Paris Agreement, when interpreted through the realist lens, offers Iran a dual strategy: on one hand, it enables engagement in global climate governance without conceding hard sovereignty, and on the other, it allows the country to leverage environmental commitments for political and economic gains. Rather than viewing the treaty as a limitation, Iran can approach it as an opportunity to modernize its economy, diversify its energy base, and build diplomatic credibility. From a strategic viewpoint, participation in the Paris framework could increase Iran's bargaining power in other international arenas, especially if it ties environmental cooperation to sanctions relief and technology transfer. The realist emphasis on power,

interest, and security helps explain why Iran remains cautious yet engaged, prioritizing commitments that align with its national capabilities and interests. Moreover, in the broader context of international relations, Iran's involvement in the Paris Agreement reflects the shifting dynamics of global governance, where even non-binding treaties influence state behavior and policy-making. As climate change intensifies, environmental security will increasingly intersect with traditional notions of power and sovereignty. Iran's proactive yet guarded stance exemplifies how middle powers can navigate these complex terrains by balancing domestic constraints with international expectations. In summary, Iran's case demonstrates that environmental treaties like the Paris Agreement do not operate in a vacuum; they intersect with geostrategic realities and national priorities. By engaging with the agreement on its own terms, Iran can mitigate environmental risks, capitalize on economic opportunities, and assert itself as a constructive player in global climate politics. This approach not only enhances Iran's international legitimacy but also reinforces the realist assertion that national interest remains central, even in addressing global challenges like climate change.

مقاله پژوهشی

Available Online: <http://jmst.kmsu.ac.ir>

معاهده زیست محیطی پاریس و تامین منافع سیاسی - اقتصادی ایران در راستای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

سید علی هاشمی^۱، بهرام یوسفی*^۲، شیوا جلال پور^۲، حامد محقق نیا^۲

۱. گروه علوم سیاسی، واحد بین المللی خرمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران.

۲. گروه علوم سیاسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

نویسنده مسئول، پست الکترونیک: Brmyusefi@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۰۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۸

شناسه دیجیتال (DOI): 10.22113/jmst.2023.383130.2513

چکیده

هدف از این پژوهش، شناخت بهتر معاهده زیست محیطی پاریس و نقش آن در تامین منافع سیاسی - اقتصادی ایران بوده است. این تحقیق با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است که در این روش به بررسی چپستی، چرایی و چگونگی مساله ی مورد مطالعه (معاهده زیست محیطی پاریس و تامین منافع سیاسی - اقتصادی ایران) پرداخته خواهد شد. اطلاعات حاصل از این تحقیق، با استفاده از روش اسنادی - کتابخانه‌ای بدست آمده‌اند که ابزار مورد استفاده در این شیوه‌ی تحقیقاتی، کتب، مقالات، وبسایت‌ها، و از همه مهم‌تر معاهده زیست محیطی پاریس بوده است. یافته‌های این تحقیق نشان داده است که معاهده پاریس به نوعی بحث محدودیت استفاده کشورها از انرژی‌های فسیلی را در بر گرفته است که این مساله به قدرت اقتصادی کشورها مربوط می‌شود. به همین جهت، بسیاری از کشورها برنامه‌های بزرگ توسعه انرژی هسته‌ای را به عنوان بخشی از اهداف انرژی پاک خود اعلام کرده‌اند که برای رسیدن به اهداف مرتبط با کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ضروری خواهد بود. کشور ایران نیز در این راستا اقداماتی انجام داده است که مدیریت تغییرات اقلیم و مقابله با تهدیدات زیست محیطی نظیر بیابان‌زایی، گرد و غبار به ویژه ریزگردها، خشکسالی و عوامل سرایت دهنده میکروبی و رادیو اکتیو و توسعه آینده نگری، شناخت پدیده‌های نوظهور زیست محیطی و مدیریت آن، همچنین گسترش اقتصاد سبز با تاکید بر صنعت کم کربن، استفاده از انرژی‌های پاک، محصولات کشاورزی سالم و ارگانیک و مدیریت پسماند، پساب‌ها با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، اصلاح الگوی تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و بهینه سازی الگوی مصرف آب، منابع غذا، مواد و انرژی به ویژه ترویج مواد سوختی سازگار با محیط زیست، توسعه حمل و نقل عمومی سبز و غیر فسیلی از جمله برقی و افزایش حمل و نقل همگانی به ویژه در کلان شهرها از جمله تکالیف مورد تاکید مقام معظم رهبری در سیاست‌های هفتم و هشتم ابلاغی، است که در راستای رسیدن به چنین اهدافی خواهند بود.

کلیدواژه‌ها: معاهده زیست محیطی پاریس، انتشار گازهای گلخانه‌ای، منافع ملی.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted Journal of Marine Science and Technology. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

۱. مقدمه

جهان برای سیاستگذاری جهت کنترل رشد گازهای گلخانه‌ای انجام شده است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به پروتکل کیوتو اشاره کرد.

بررسی سهم فعالیت‌های تولیدی در انتشار گازهای گلخانه‌ای حاکی از آن است که بخش انرژی به دلیل سهم بالای مصرف سوخت‌های فسیلی و بالطبع آن انتشار گاز دی‌اکسیدکربن، عامل اصلی انتشار گازهای گلخانه‌ای است. انتشار گاز دی‌اکسیدکربن از بخش انرژی حدود ۶۰ درصد از کل گازهای گلخانه‌ای در جهان را تشکیل می‌دهد که البته این رقم با توجه به ساختار هر کشور متفاوت است.

از آنجایی که یکی از مؤلفه‌های قدرت در عرصه بین‌المللی، قدرت اقتصادی می‌باشد و معاهده پاریس نیز به نوعی بحث محدودیت استفاده کشورها از انرژی‌های فسیلی را در بر گرفته است و بسیاری از کشورها نیز برنامه‌های بزرگ توسعه انرژی هسته‌ای را به عنوان بخشی از اهداف انرژی پاک خود اعلام کرده‌اند که برای رسیدن به اهداف CO2 ضروری خواهد بود (Spash, 2016).

و موضوع انرژی نیز رابطه مستقیم با توسعه صنعتی و تولید ناخالص داخلی GDP کشورها دارد و کشور ما نیز در راستای توسعه انرژی هسته‌ای که یکی از انرژی‌های جایگزین مناسب برای انرژی فسیلی می‌باشد با موانعی روبرو شده است لذا در صورتی که تعهدات ما در راستای رفع تحریم‌ها و گسترش انرژی هسته‌ای و همچنین جلب و جذب حمایت‌های مادی و معنوی به جمهوری اسلامی ایران باشد می‌تواند در راستای افزایش قدرت سیاسی و همچنین اقتصادی ایران در عرصه بین‌الملل مؤثر باشد. و در صورت عدم رفع تحریم‌های هسته‌ای با توجه به شرایط کشور و نیازمندی به انرژی فسیلی امکان اجرای تعهدات معاهده پاریس را نداریم.

۳. ایران و معاهده زیست‌محیطی پاریس

هیچ تعهد الزام‌آور در توافق‌نامه پاریس درخصوص کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای چه برای کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته وجود ندارد، بلکه تعهدات به‌صورت داوطلبانه است. دوماً مسوولیت کاهش انتشار کشورهای در حال توسعه به‌صورت مشارکت (Contribution) بوده و برای کشورهای توسعه یافته به‌صورت تعهد (Commitment) است. سوماً بر اساس اهداف مشارکت ملی معین (INDC) دولت جمهوری اسلامی ایران، بر اساس پتانسیل داخلی باید در سال ۲۰۳۰ (انتهای برنامه هشتم توسعه-۱۴۰۹) میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای کشور ۴ درصد کمتر از سطح انتشار در سناریوی ادامه وضع موجود باشد و در صورت رفع کامل تحریم‌ها و کمک‌های مالی و فنی، این مشارکت

امروزه تغییرات آب و هوایی جزء مسائل و نگرانی‌های قابل توجه بسیاری از کشورهای دنیاست. سازمان ملل متحد از سال ۱۹۷۹ میلادی این مسئله را شناسایی کرده و با برگزاری ده‌ها کنفرانس بین‌المللی و تصویب موافقت‌نامه‌ها و اسناد متعدد سعی در کنترل این گونه تغییرات نموده است. از جمله این موافقت‌نامه‌ها می‌توان به موافقت‌نامه ۲۰۱۵ پاریس که بنا بر این موافقت‌نامه، کشورهای عضو معاهده تغییر اقلیم سازمان ملل، متعهد شدند تا با کاهش انتشار دی‌اکسیدکربن در اتمسفر زمین، مانع از گرمایش زمین و تغییر اقلیم جهانی شوند. این موافقت‌نامه دارای ابعاد و آثار حقوقی موثری در نظام حقوقی ایران است که این گزارش سعی دارد به تبیین آثار و تبعات حقوقی آن بپردازد.

۲. بیان مساله

با افزایش نگرانی‌ها نسبت به تغییر اقلیم و گرمایش جهانی، توجه به میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای از منابع مختلف انرژی و تلاش در جهت کنترل این انتشارها در دستور کار دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است. سازوکار گرمایش زمین به این شکل است که گازهایی که به واسطه سوزاندن سوخت‌های فسیلی مثل زغال سنگ و نفت وارد جو زمین می‌شوند، مقدار زیادی از اشعه خورشید را مانند یک گلخانه در جو زمین نگه می‌دارند و دیگر به بیرون از اتمسفر باز نمی‌گردانند. به گازهایی مانند دی‌اکسیدکربن و متان که حرارت زمین را بالا می‌برند «گازهای گلخانه‌ای» گفته می‌شود. عدم ثبات و غیرقابل پیش‌بینی بودن سرعت تغییر اقلیم از آثار افزایش حرارت محسوب می‌شود (Derian, 2009).

در راستای کاهش آلودگی ناشی از گازهای گلخانه‌ای و جلوگیری از پیامدهای وخیم تغییر اقلیم، در تاریخ ۱۲ دسامبر ۲۰۱۵ توافق‌نامه تغییرات اقلیمی پاریس توسط ۱۹۵ کشور شکل گرفت. براساس موافقت‌نامه پاریس از کلیه کشورها خواسته شده تا با طراحی و پیگیری سیاست‌ها و برنامه‌های بلندپروازانه تا سال ۲۰۳۰ زمینه را برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش‌های مختلف اقتصادی فراهم آورند؛ همچنین برنامه‌های متناسب در جهت کاهش پیامدهای ناگوار تغییرات آب و هوا بر وضعیت محیط زیست، امنیت غذایی، سلامت و توسعه پایدار، تنظیم و اجرا نمایند (Victor, 2015).

طبق گزارش آژانس بین‌المللی انرژی غلظت دی‌اکسیدکربن طی یک قرن اخیر به شدت افزایش یافته و این مسئله می‌تواند هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مختلفی را به همراه داشته باشد. از همین روی تاکنون تلاش‌هایی در سطح

به ۱۲ درصد قابل افزایش است. این به معنی کاهش انتشار مطلق یا توقف انتشار کشور نیست، بلکه میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای کشور می‌تواند بر اساس برنامه‌های توسعه به جای افزایش ۱۱۷ درصدی در انتهای برنامه هشتم، تنها ۱۱۲ درصد افزایش یابد. آیا کاهش رشد انتشار ۱۱۷ درصدی به ۱۱۲ درصد گازهای گلخانه‌ای جلوی توسعه کشور را خواهد گرفت؟

برای تدوین اهداف مشارکت ملی معین، ابتدا میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای بر اساس برنامه‌های توسعه کشور با نرخ رشد اقتصادی ۸ درصد در برنامه ششم و ۶ درصد در برنامه‌های هفتم و هشتم پیش‌بینی شد، سپس برنامه‌های توسعه‌ای کشور در زمینه بهینه‌سازی مصرف انرژی، افزایش راندمان نیروگاه‌ها، توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر، افزایش گاز طبیعی در سبد سوخت کشور، گسترش حمل و نقل عمومی، ریلی و نوسازی ناوگان حمل و نقل، جمع‌آوری گازهای همراه و ارسالی به فلر، بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحدهای مسکونی و تجاری بر اساس ظرفیت‌های موجود کشور از دستگاه‌های مختلف جمع‌آوری و اثر آن بر کاهش انتشار برآورد شد. ضمناً از دستگاه‌ها درخواست شده بود که علاوه بر اقدامات جاری، پتانسیل‌های کاهش انتشار مازاد در صورت در دست بودن منابع مالی را نیز اعلام کنند.

نتایج مطالعات نشان داد که بر اساس برنامه‌های مدون و مصوب دستگاه‌ها در برنامه ششم توسعه و برنامه‌های افق ۱۴۰۹ پتانسیل کاهش انتشار کشور حدود ۱۸ درصد در سال ۲۰۳۰ (۱۴۰۹) نسبت به سناریوی وضع موجود است. بنابراین تعهدات مندرج در اهداف مشارکت ملی معین کشور یک چهارم پتانسیل موجود در اقدامات دستگاه‌ها در سال‌های آتی است. آیا متوسط رشد اقتصادی ایران می‌خواهد بیش از ۸ درصد در سال باشد که الحاق به توافق‌نامه پاریس منع آن شود در حالی که در ۴۰ سال گذشته، هیچ‌وقت دو سال پشت سر هم متوسط رشد اقتصادی کشور بالای ۵ درصد نبوده است. بنابراین اجرای تعهدات کاهش انتشار تحت توافق‌نامه پاریس نه تنها مانع رشد و توسعه صنعتی کشور نمی‌شود، بلکه منافع بسیاری برای کشور دارد که نمونه‌هایی از آنها عبارتند از:

خروج از انزوا از طریق دیپلماسی زیست محیطی و مشارکت فعال در شکل‌گیری کنوانسیون‌های بین‌المللی زیست محیطی و دفاع از منافع ملی کشور جلوگیری از فرصت‌سوزی اقدامات داوطلبانه زیست محیطی انجام شده و در حال انجام در کشور نظیر توسعه حمل و نقل عمومی، گسترش استفاده از گاز طبیعی، بهبود راندمان نیروگاه‌های کشور، بهبود استاندارد خودروهای تولیدی کشور از طریق ثبت در مجامع بین‌المللی استفاده از پتانسیل‌های مالی و فنی موجود و انتقال دانش فنی تحت کنوانسیون‌های بین‌المللی زیست محیطی کاهش آلاینده‌های زیست محیطی در محیط‌های شهری از طریق کاهش مصرف انرژی در بخش حمل

و نقل، واحدهای مسکونی و تجاری و واحدهای صنعتی و نیروگاهی نزدیک مناطق شهری استفاده پایدار از منابع انرژی و حفظ آن برای نسل‌های آتی از طریق اجرای اقدامات بهره‌وری انرژی و توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و استفاده از منابع آزاد شده از این محل در سایر برنامه‌های توسعه کشور اجرای اقدامات کاهش انتشار نه تنها مانع توسعه کشور نیست، بلکه به دلیل افزایش منابع درآمدی کشور از طریق آزادسازی سرمایه‌گذاری‌های لازم جهت برآورد تقاضای فزاینده داخلی و نیز صادرات منابع انرژی صرفه‌جویی شده، راه را بر توسعه بیشتر کشور و ایجاد رفاه، اشتغال و امنیت باز می‌کند. عدم اجرای اقدامات کاهش انتشار که مهم‌ترین آن بهینه‌سازی مصرف انرژی است، نه تنها کمکی برای توسعه اقتصادی کشور نداشته بلکه به‌عنوان یک چالش اساسی پیش‌روی برنامه‌های توسعه اقتصادی کشوری است که عمده اقتصادش بر محور نفت و سوخت‌های هیدروکربوری می‌چرخد، چرا که با این الگوی مصرف انرژی در سال‌های آتی عمده نفت خام تولیدی به مصرف داخل خواهد رسید و عملاً نفتی برای صادرات باقی نخواهد ماند. ۴ درصد تعهد کاهش انتشار کشور تحت توافق‌نامه پاریس در سال ۲۰۳۰ (۱۴۰۹) در حدود ۷۱ میلیون تن کاهش انتشار دی اکسید کربن است که به‌راحتی تنها با اجرای چند سیاست زیر مهیا می‌شود. این موارد عبارتند از:

انتشار دی اکسید کربن ناشی از احتراق گازهای همراه و گازهای مشعل در حدود ۴۳ میلیون تن دیاکسید کربن در سال است که ۷۰ درصد آن از نظر فنی و اقتصادی توجیه‌پذیر است. تنها با اجرای این سیاست می‌توان ۳۰ میلیون تن در سال از انتشار گازهای گلخانه‌ای پیشگیری کرد.

کاهش انتشارات فرار شبکه انتقال و توزیع گاز می‌تواند ۳۰ میلیون تن در سال کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای را به همراه داشته باشد.

افزایش راندمان متوسط نیروگاه‌های کشور از ۳۸ درصد کنونی به ۴۶ درصد در سال ۱۴۰۹، کاهش تلفات انتقال و توزیع شبکه برق از ۱۸ درصد کنونی به ۱۳ درصد در سال ۱۴۰۹ و نیز افزایش سهم تجدیدپذیرها و هسته‌ای در شبکه برق (۳ هزار مگاوات) می‌تواند منجر به کاهش انتشار سالانه ۵۴ میلیون معادل دی اکسید کربن در سال شود. (لازم به ذکر است از ۱۰ پروژه مکانیزم توسعه پاک ثبت شده و در حال ثبت در بخش تولید نیرو در سازمان ملل، سالانه حدود ۲/۱۰ میلیون تن کاهش انتشار دی اکسید کربن صورت می‌گیرد).

بنابراین دیده می‌شود تنها اجرای پنج اقدام کاهش انتشار در سه بخش گازهای همراه، خطوط انتقال و توزیع گاز و بخش نیرو حدود ۱۱۵ میلیون تن در سال که دو برابر تعهد داوطلبانه جمهوری اسلامی ایران تحت توافق‌نامه پاریس است، کاهش

است. به گزارش پایگاه اطلاع رسانی محیط زیست (پام)، مجید شفیع پور رئیس مرکز امور بین‌الملل و کنوانسیون‌های سازمان حفاظت محیط زیست در پاسخ به مطلب منتشره در روزنامه وطن امروز با عنوان « خسارت هنگفت معاهده پاریس»، همچنین مطالب منتشر شده در ویژه نامه «کنکاش» در خصوص توافق نامه پاریس و خروج یکجانبه ایالات متحده آمریکا از این توافق نامه، گفت: تمایل ترامپ رئیس جمهوری آمریکا برای خروج از توافق پاریس، بر خلاف تصمیم مجامع علمی و تخصصی حتی در ایالات متحده آمریکا است. وی خاطرنشان کرد: اگرچه توافق نامه پاریس، سند الزام‌آور حقوقی نیست و در آن هیچ گونه مکانیزم تنبیه یا تحریمی برای کشورها در نظر گرفته نشده است اما مطابق ماده ۲۸ این توافق، خروج از آن پس از سپری کردن دو بازه به ترتیب یک و سه ساله امکان پذیر است و از این رو برای خروج هر کشوری از جمله ایالات متحده آمریکا که پیش از این به توافق پاریس پیوسته بود، بازه ای چهار ساله سپری خواهد شد.

شفیع پور با اشاره به تعهد ایالات متحده آمریکا به عنوان یکی از بزرگترین انتشاردهندگان گازهای گلخانه‌ای در جهان برای کاهش حدود ۲۶ تا ۲۸ درصدی انتشار کربن تا سال ۲۰۲۵ نسبت به سطح انتشار خود در سال ۲۰۰۵، همچنین تامین سالیانه حداقل ۳ میلیارد دلار برای صندوق اقلیم سبز از منابع ملی خود طبق سند مشارکت اعلامی این کشور، اظهار کرد: در حالی که کمتر از هشت سال از بازه زمانی اعلامی در سند مشارکت ایالات متحده باقی مانده است، رئیس جمهوری این کشور اعلام کرده است که از پرداخت سه میلیارد دلار سالانه پرهیز می‌کند و خود را مقید به کاهش ۲۶ تا ۲۸ درصدی گازهای گلخانه‌ای منتشر شده نیز نمی‌داند.

رئیس مرکز امور بین‌الملل و کنوانسیون‌های سازمان حفاظت محیط زیست ضمن یادآوری نقش حدود ۱۸ درصدی ایالات متحده در انتشار کل گازهای گلخانه‌ای جهان، همچنین مسئولیت تاریخی این کشور برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و مقابله با تغییر اقلیم و گرمایش زمین، وفق کنوانسیون تغییرات آب و هوایی و فارغ از توافق نامه پاریس، گفت: تغییر اقلیم حقیقتی غیرقابل انکار است و از این رو تصمیم رئیس جمهوری آمریکا حتی در داخل این کشور نیز با واکنش‌های منفی بسیاری مواجه شده است. این مقام مسئول ضمن تاکید بر ضرورت پایداری کشورهای جهان به توافق پاریس و مقابله با تغییر اقلیم و آثار آن از جمله افزایش دمای کره زمین، تصریح کرد: تصمیم غیرعقلانی و غیرمنطقی آمریکا نمی‌تواند مانع عزم جهانی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و کاهش آثار تغییر اقلیم همچون سیل، سونامی، زیر آب رفتن جزایر، ذوب شدن یخ‌های قطبی، طوفان‌های گرد و غبار، خشکسالی و کاهش بارندگی شود.

همه کشورهای نفتی و در راس آن‌ها عربستان به توافق

انتشار را به همراه دارد. موضوعی که جای سوال است اینکه اولاً اجرای این اقدامات به‌عنوان تعهدات کاهش انتشار مانع توسعه اقتصادی کشور است یا عدم اجرای آنها؟ ثانیاً این اقدامات خودبه‌خود چه ما توافق نامه پاریس را تصویب کنیم و چه تصویب نکنیم جزو برنامه‌های اجرایی دولت تحت سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری درخصوص اصلاح الگوی مصرف و قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی (۱۳۷۰) است، بنابراین این سوال مطرح می‌شود که حضور فعال در عرضه‌های بین‌المللی و ارائه دستاوردهای جمهوری اسلامی در حوزه اصلاح الگوی مصرف انرژی و حفظ محیط زیست به‌منظور استفاده از پتانسیل‌های بین‌المللی موجود تحت کنوانسیون تغییر آب و هوا و توافق نامه‌های ذیل آن کجا و چگونه با منافع ملی در تغایر است و چگونه جلوی رشد اقتصادی کشور را می‌گیرد؟

۴. عدم الحاق ایران به توافق نامه زیست محیطی

پاریس

نگاهی به الگوهای توسعه منابع انرژی در دنیا نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر هزینه‌های تولید انرژی از منابع تجدیدپذیر در حال کاهش بوده به طوری که بیش از ۶۰ درصد سرمایه‌گذار به‌کاربرد صورت گرفته در سال ۲۰۱۶ در تولید برق در بخش تجدیدپذیرها بوده است. همچنین مقایسه شاخص‌های رشد جمعیت، درآمد سرانه و شدت انرژی دنیا در سال ۲۰۱۳ نسبت به سال ۱۹۹۰ حاکی از آن است که به‌رغم افزایش ۳۵ درصدی جمعیت دنیا و ۶۰ درصدی درآمد سرانه، شدت مصرف انرژی ۲۹ درصد کاهش یافته و این بدان معنی است که دنیا در حال حرکت به سمت استفاده بهینه از نهادهای انرژی است و به‌رغم رشد اقتصادی، ممکن است در سال‌های آتی تقاضای سوخت‌های فسیلی روند نزولی به‌خود گیرد. لذا چه ایران عضوی از توافق نامه پاریس باشد و چه خارج از آن؛ درآمدهای حاصل از صادرات سوخت‌های فسیلی کشور در بلندمدت کاهش خواهد یافت، چه بسا با عضویت در توافق نامه پاریس و تحت مفاد مرتبط با اقدامات مقابله‌ای، بتوان اثرات سوء ناشی از این موضوع را تقلیل داد.

۵. توافق پاریس فرصتی برای کسب منافع

اقتصادی در حوزه گاز توسط ایران

برای ایران با اقتصاد ۳۰ تا ۵۰ درصدی وابسته به صادرات هیدروکربن‌ها، همچنین منبع عظیم انرژی گاز در جهان، توافق پاریس و ضرورت حذف سوخت فسیلی و بسیار آلاینده زغال سنگ و جایگزین سوخت پاک گاز به جای آن، فرصتی بسیار مناسب برای کسب منافع اقتصادی سرشار در حوزه انرژی گاز

کشور توافق پاریس را در مقر عمومی سازمان ملل متحد امضاء کردند و اعلام کردند که مراحل پیوستن به این توافق را دنبال می‌کنند و از این رو خروج یک کشور از این توافق نمی‌تواند مانعی برای عزم جهانی در زمینه مقابله با تغییر اقلیم و گرمایش زمین باشد. در حالی که تمامی مجامع معتبر علمی جهان با اجماعی بالغ بر ۹۵ درصد مصر به آن هستند که افزایش میانگین دمای سطح زمین، تغییر اقلیم و در نتیجه آثار زیان بار آن در اثر عملکرد انسانی و به ویژه استفاده بیش از حد از سوخت‌های فسیلی مخصوصاً زغال سنگ است و حتی بر همین اساس کشورهای توسعه‌یافته متعهد شده‌اند که علاوه بر تلاش به منظور کاهش انتشار کربن در کشورهای خود، از کشورهای در حال توسعه نیز برای این امر حمایت کنند، اصرار برخی بر نفی تغییر اقلیم و خسارت بار خواندن توافق‌نامه پاریس جای تعجب دارد.

به طور نمونه یکی از حمایت‌هایی که مقرر شد بر اساس توافق پاریس کشورهای توسعه یافته از کشورهای در حال توسعه یافته داشته باشند، اختصاص سالانه یکصد میلیارد دلار به صندوق اقلیم سبز برای حمایت از تحقق برنامه‌های کشورهای در حال توسعه در زمینه کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای است.

در بند ۲ توافق‌نامه پاریس که برای افق زمانی پس از ۲۰۲۰ است، تلاش مضاعف جامعه جهانی با رهبری کشورهای توسعه یافته برای کنترل ازدیاد میانگین دمای کره زمین به زیر ۲ درجه سلسیوس نسبت به عصر انقلاب صنعتی یعنی سال ۱۸۵۰ میلادی، چیزی در حدود ۱۶۷ سال پیش؛ تلاش برای افزایش توانایی سازگاری کشورها در مواجهه با پدیده تغییر اقلیم به گونه‌ای که ضمن برخورداری از تاب‌آوری لازم در مقابل تغییرات آب و هوایی از توانایی هماهنگ کردن برنامه‌های توسعه‌ای خود با راهبردهای انتشار کم گازهای گلخانه‌ای بدون تأثیر منفی و آسیب به تولید غذا یا بخش کشاورزی برخوردار شوند؛ همچنین حصول اطمینان از جریان مستمر منابع مالی برای نیل به اقتصاد کم کربن و توسعه اقتصاد تاب‌آور در مقابل تغییر اقلیم، به عنوان سه هدف اصلی این توافق‌نامه ذکر شده است.

بخش کشاورزی از آسیب پذیرترین بخش‌ها بر اثر گرمایش جهانی است و از این رو افزایش توانمندی سازگاری بخش کشاورزی با تغییر اقلیم به ویژه در کشورهای در حال توسعه، اصلی اجتناب‌ناپذیر است زیرا ضرورت همراه‌سازی این کشورها در برنامه‌های جهانی مقابله با تغییر اقلیم، اطمینان خاطر آن‌ها از عدم آسیب به توانایی آن‌ها در تامین غذا است.

از سوی دیگر طبیعتاً تخصیص منابع مالی مستمر، قابل اعتماد و کافی از سوی کشورهای توسعه یافته و مجموعه‌های مالی بین-المللی به کشورهای در حال توسعه منجر به حصول اطمینان از جریان مستمر منابع مالی برای نیل به اقتصاد کم کربن و توسعه

پاریس نافی این موضوع است. ضمن آنکه بر اساس برآوردهای جهانی که توسط آژانس بین‌المللی انرژی صورت گرفته است تا سال ۲۰۴۰ نیاز جهان به نفت افزایش پیدا خواهد کرد. به گونه‌ای که بنا بر تخمین‌ها اگر میزان مصرف امروز جهان را روزانه معادل ۸۵ میلیون بشکه نفت خام در نظر بگیریم تا سال ۲۰۴۰ این رقم به ۱۰۵ میلیون بشکه نفت افزایش پیدا خواهد کرد و این به معنای فرصت ۲۳ ساله ایران برای تامین حداکثری منابع ملی خود است.

حتی پس از ۲۰۴۰ و حداقل تا پایان قرن ۲۱ نیز افزایش تقاضا برای نفت، خاتمه پیدا نمی‌کند و کشورها در کنار تلاش خود برای تامین بخشی از انرژی مورد نیاز از بخش انرژی‌های تجدید پذیر همچون باد و خورشید، همچنان برای تامین بخش دیگر انرژی مورد نیاز خود نیازمند انرژی نفت هستند.

البته برای ایران با اقتصاد ۳۰ تا ۵۰ درصدی وابسته به صادرات هیدروکربن‌ها، همچنین منبع عظیم انرژی گاز در جهان، توافق پاریس و ضرورت حذف سوخت فسیلی و بسیار آلاینده زغال سنگ و جایگزین سوخت پاک گاز به جای آن، فرصتی بسیار مناسب برای کسب منافع اقتصادی سرشار در حوزه انرژی گاز است.

فرصت ایران برای تصرف بازار جهانی گاز می‌تواند منجر به افزایش اشتغال، تولید پاک‌تر، دستیابی به اقتصاد کم کربن و در نهایت تامین منافع ملی در کنار مشارکت در توافقی جهانی و کسب جایگاه در عرصه دیپلماسی بین‌المللی محیط‌زیست شود.

از دیگر مزایای توافق پاریس را ایجاد بسترهای قانونی - حقوقی برای بهره‌مندی کشورهای در حال توسعه از منابع مالی، انتقال و توسعه تکنولوژی و ظرفیت‌سازی به منظور خروج صنعت فرسوده، کاهش شدت انرژی و در نهایت حفظ منابع و سرمایه‌های ملی است و توافق‌نامه پاریس سندی متوازن و متمرکز بر کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، ارتقاء سازگاری، کمک به روزآمد کردن و بازسازی صنایع است و از این رو فرصتی ارزنده برای ایران نیز هست.

توافق پاریس به لحاظ حقوقی، توافقی شفاف و بدون ابهام است که کشورها را در صورت تلاش برای مشارکت در کاهش انتشار حمایت و پشتیبانی خواهد کرد و در صورت عدم مشارکت نیز برای آن‌ها تنبیه و تحریمی در نظر نخواهد گرفت و از این رو عقل حکم می‌کند ایران نیز از این فرصت برای حفظ منابع و سرمایه‌های ملی خود، همچنین تقویت منابع خود اعم از مالی، تکنولوژیکی و نیروی انسانی به منظور تامین بقاء، امنیت، اشتغال و تولید بهتر و سازگارتر با محیط‌زیست بهره‌گیرد. توافق پاریس توسط ۱۹۵ کشور مورد تایید قرار گرفته است و ۱۴۸ کشور تا هفته پیش این توافق را رسماً از طریق مجاری حقوقی و پارلمانی کشورهای خود پذیرفتند و به آن پیوستند، اظهار کرد: بالغ بر ۱۹۳

۶. اقدام ایران در راستای حفظ منافع ملی خود برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

ایران حتی فارغ از موضوع توافق پاریس، به منظور حفظ منافع ملی خود باید اقدامات مختلفی در راستای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و بالابردن بهره‌وری سوخت و انرژی داشته باشد، بنابراین نه تنها نمی‌توان توافق پاریس را باری اضافه یا اقدامی غیرضرور برای کشور برشمرد بلکه باید به این توافق به چشم فرصتی نگاه کرد که در راستای برنامه‌های ملی به ایران کمک می‌کند تا هم از اعتبارات بین‌المللی، فناوری‌های نوین و دانش روز در این زمینه بهره‌مند شود و هم بتواند چهره‌ای موفق و فعال در عرصه دیپلماسی جهانی محیط زیست داشته باشد.

از سوی دیگر، بر کسی پوشیده نیست که امروز، محیط زیست و چالش‌های آن محدود به مرزهای کشور، قوم یا ملتی نیست و البته در صدر تمامی این چالش‌ها موضوع تغییر اقلیم، پدیده گرمایش زمین و تغییرات آب و هوایی قرار دارد که تمام کشورهای جهان به نوعی با آن درگیر و شاهد اثرات روز افزون آن هستند.

کاهش بارندگی، طوفان‌های گرد و غبار، کاهش بارندگی، خشکسالی برخی از اثرات تغییر اقلیم در ایران است که در کنار افزایش دمای بیش از میانگین جهانی، کشور را با چالش‌های مهمی مواجه کرده است.

سرانه انتشار گازهای گلخانه‌ای توسط هر ایرانی در حالی با سرانه انتشار گازهای گلخانه‌ای هر فرد کشورهای بزرگ اقتصادی و توسعه‌یافته اروپایی همچون آلمان، فرانسه، ایتالیا و انگلیس برابری می‌کند که ایران تقریباً ۱/۱ درصد جمعیت کره زمین و ۱/۱ درصد اقتصاد جهانی را دارا است.

کاهش این میزان انتشار که بخش مهم آن ناشی از هدر رفت و اتلاف انرژی در کشور است در واقع کمک به حفظ منابع و سرمایه‌های ملی است و هر نوع سرمایه‌گذاری در این حوزه، بازگشتی چند برابری برای کشور خواهد داشت. ضمن آنکه اثرات مثبت کاهش جهانی میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای، مقابله با تغییر اقلیم و گرمایش زمین، برای ایران نیز خواهد بود.

کاهش مصرف انرژی از طریق افزایش راندمان و بهره‌وری و اصلاح الگوی مصرف در بخش‌های مختلف همچون حمل و نقل، صنعت، ساختمان‌های مسکونی، همچنین توسعه استفاده از انرژی‌های پایدار با میزان انتشار کمتر کربن همچون گاز طبیعی، انرژی‌های تجدید پذیر خورشیدی و بادی از جمله راهکارهای کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای در ایران است که هیچ کدام نه تنها منجر به ضرر و زیان اقتصادی یا توسعه‌ای برای کشور نمی‌شود بلکه در کنار حفظ منافع ملی به رشد اقتصادی سبز و پایدار کشور کمک

اقتصاد تاب‌آور در مقابل تغییر اقلیم در این کشورها خواهد شد. توافق پاریس انعکاس‌دهنده اصل عدالت، همچنین اصل مسئولیت مشترک لیکن متفاوت و متناظر با ظرفیت و توانمندی‌ها و شرایط ملی کشورها است. یعنی کشورها با توجه به اولویت‌های توسعه‌ای خود، توانمندی‌ها و امکانی که برای مشارکت دارند برای اجرای این توافق‌نامه جهانی برنامه‌ریزی و تلاش می‌کنند.

توافق‌نامه پاریس مبتنی بر اصل عدالت است. یعنی در این توافق تلاش شده تا میان کسانی که بیشترین استفاده جهانی، توسعه‌ای و اقتصادی از فعالیت‌های خود، همچنین بیشترین سهم در گرمایش زمین را داشته‌اند و کسانی که از سهم کمتر در گرمایش زمین و آسیب بیشتر از آن برخوردار هستند عدالت و توازنی ایجاد کند.

توافق‌نامه پاریس توافقی است مبتنی بر اعلام نیازها و عملکردها، یعنی کشورها باید در گزارش‌های ملی خود نیازهای خود در زمینه‌های مختلف مالی، فناوری و ظرفیت‌سازی نیروی انسانی را اعلام می‌کنند و کشورهای توسعه یافته نیز موظف به ارائه گزارش از نحوه چگونگی رفع این نیازها و میزان منابع مالی و فنی که در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار دادند، هستند.

آنچه رهبر انقلاب در این سیاست‌ها مورد تاکید قرار دادند، ضرورت کاهش ۵۰ درصدی شدت انرژی از طریق بهینه‌سازی و اصلاح الگوی مصرف سوخت و انرژی در کشور با هدف حفظ ذخایر و ثروت‌های ملی و کاهش آلاینده‌های ناشی از اتلاف این منابع مهم و مصرف بالای سوخت و انرژی تا پایان برنامه ششم توسعه است.

در همین راستا مقرر شد طی برنامه پنجم توسعه کشور، شدت انرژی به میزان یک سوم کاهش پیدا کند اما به رغم آنکه برنامه پنجم توسعه کشور پایان یافت، این موضوع چنان که باید، تحقق نیافت و از این رو تنها فرصت باقی مانده برای جلوگیری از ادامه روند هدر رفت و اتلاف منابع انرژی کشور یا به عبارت بهتر ثروت ملی، مقابله با میزان بالای تولید انتشار گازهای گلخانه‌ای در ایران که بخش عمده آن ناشی از همین الگوی نادرست مصرف سوخت و انرژی است، همچنین شکل‌دهی اقتصادی تاب‌آور یا اقتصاد موسوم به اقتصاد مقاومتی یا اقتصاد سبز یا اقتصاد کم کربن، برنامه ششم توسعه کشور است. حرکت در مسیر اقتصاد تاب‌آور یا اقتصاد کم کربن به معنای توقف روند توسعه، رشد و پیشرفت کشور یا ایجاد چالش‌های اقتصادی نیست بلکه این اقتصاد کمک کند تا رشد اقتصادی کشور به صورت پایدار و با کاهش اتلاف و هدر رفت منابع ملی همراه شود.

می‌کند.

توافق پاریس فرصتی برای انتقال منابع فناوری و تکنولوژی، مالی و انسانی است و ایران می‌تواند از طریق ایجاد ظرفیت در این زمینه در کنار رشد اقتصاد کم کربن در کشور به ویژه در بخش‌های صنعتی، نیروگاهی، نفت و گاز، صادرات بیشتر و به تبع آن درآمد بیشتری از محل صرفه جویی‌های داخلی داشته باشد.

۷. مطابقت برنامه ایران برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای با سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری

مدیریت تغییرات اقلیم و مقابله با تهدیدات زیست محیطی نظیر بیابان‌زایی، گرد و غبار به ویژه ریزگردها، خشکسالی و عوامل سرایت دهنده میکروبی و رادیو اکتیو و توسعه آینده نگری، شناخت پدیده‌های نوظهور زیست محیطی و مدیریت آن، همچنین گسترش اقتصاد سبز با تاکید بر صنعت کم کربن، استفاده از انرژی‌های پاک، محصولات کشاورزی سالم و ارگانیک و مدیریت پسماند، پساب‌ها با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، اصلاح الگوی تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و بهینه سازی الگوی مصرف آب، منابع غذا، مواد و انرژی به ویژه ترویج مواد سوختی سازگار با محیط زیست، توسعه حمل و نقل عمومی سبز و غیر فسیلی از جمله برقی و افزایش حمل و نقل همگانی به ویژه در کلان شهرها از جمله تکالیف مورد تاکید معظم له در سیاست‌های هفتم و هشتم ابلاغی است.

همچنین در سیاست‌های ۱۵ و ۷، ۸، تقویت دیپلماسی محیط زیست با تلاش برای ایجاد و تقویت نهادهای منطقه‌ای برای مقابله با گرد و غبار و آلودگی آب، توسعه مناسبات جلب مشارکت و همکاری‌های هدفمند و تاثیرگذار دو جانبه، چند جانبه، منطقه‌ای و بین المللی در زمینه محیط‌زیست، بهره‌گیری از فرصت‌ها و مشوق‌های بین المللی، حرکت در جهت اقتصاد کم کربن و تسهیل انتقال و تبادل فناوری‌ها و نوآوری‌های مرتبط مورد تاکید قرار گرفته است که همگی با تلاش ایران برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و مقابله با تغییرات آب و هوایی و گرمایش زمین مرتبط است.

۸. نتیجه گیری

همان‌طور که ذکر شد توافق آب و هوایی پاریس در بیست و یکمین نشست اعضا عضو کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد در مورد تغییرات آب و هوایی UNFCCC (COP۲۱) در

۱۲ دسامبر ۲۰۱۵، مورد موافقت ۱۹۵ کشور قرار گرفت. هدف این توافق جلوگیری از افزایش دمای کره‌زمین در این قرن زیر ۲ درجه سانتی‌گراد و همچنین تلاش برای محدود کردن دما به افزایش آن به زیر ۵،۱ درجه سانتی‌گراد نسبت به سطح آن قبل از صنعتی شدن است. هدف بلندمدت توافق پاریس این است که دمای کره-زمین تا پایان قرن به جای دو درجه، ۵،۱ درجه سانتی‌گراد افزایش یابد. بنابراین توصیه می‌کند که کشورهای عضو یک «برنامه ملی مدنظر» خود، برای کاهش گازهای گلخانه‌ای تدوین کنند و برای تضمین تحقق برنامه ملی مدنظر، پیشرفت کار دوسالانه به کنوانسیون گزارش کنند به شکلی که «قابل اندازه-گیری، قابل گزارش دهی و قابل راستی آزمایی» باشد. آنچه که در این معاهده بیش از همه چیز خودنمایی می‌کند نقش انرژی در تدوین و راهبردی معاهده پاریس است. به همین جهت برای بررسی موفقیت‌آمیز بودن یا نبودن این موافقت‌نامه و سرانجام آن و جلوگیری از پراکندگی موضوع و رسیدن به یک نتیجه مشخص از منظر سیاسی این معاهده را با استفاده از نظریه رئالیستی و نظریه-پردازان آن مورد بررسی قرار دادیم. رئالیسم یکی از نظریه‌های مهم روابط بین‌الملل در مورد جهان بینی و مجموعه‌ای از فرضیات در مورد نحوه کار جهان است که به توسعه در یونان باستان باز می‌گردد. دانشمندان رئالیسم، مانند کنت والتز، بر روی دولت به عنوان بازیگر اصلی در سیاست بین المللی تمرکز می‌کنند؛ و فرض می‌کنند که هرج و مرج در نظام بین الملل، نیروی اصلی شکل دادن به اقدام دولت است؛ و معتقدند که کشورها در درجه اول نگران قدرت و امنیت خود هستند.

محققان و پژوهشگران رئالیسم به طور سنتی زمان کمی را صرف تغییرات آب و هوایی در مقایسه با پیروان لیبرالیسم (دیگر نظریه بزرگ روابط بین الملل) کرده‌اند. برای نظریه پردازان رئالیست که روی قدرت سخت و جنگ بین دولتی متمرکز شده‌اند، بحث در مورد کاهش انتشار دی اکسید کربن و اهداف دمای جهانی با چالش‌های اصلی کشورهای مواجه با آن، روبرو هستند.

سال‌هاست که دانشمندان نسبت به تأثیرات بالقوه آب و هوایی کره زمین هشدار داده‌اند اما از نظر رئالیست‌های سنتی چون این موضوع یک تهدید امنیتی نیست برای دولتمردان دارای اولویت نیست و عزمی برای رسیدن به یک نظر واحد جهانی وجود ندارد. بنابراین اگر تغییرات آب و هوایی موجب ایجاد درگیری، تشدید و بی‌ثباتی شود، درست همانطور که دولت‌ها با یک دشمن مقابله می‌کنند، مجبور به مقابله و دفاع در برابر آن می‌شوند. رئالیست‌های دیگری مانند استفن والت چنین استدلال می‌کنند کشورها زمانی که با تهدید خارجی خصمانه روبرو می‌شوند، کشورهای تهدید کننده با یکدیگر متحد شده و اتحاد ایجاد می‌کنند تا با تهدید مقابله کنند و توازن قوا ایجاد می‌کنند که در آن هیچ یک از بازیگران نمی‌تواند بر دیگری غلبه کند. این اتحادها

کشورهای صنعتی و اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته همواره وابسته به انرژی بوده است. هم‌اکنون انرژی نه فقط موتور توسعه ملی که مبنای ترسیم قدرت ملی محسوب می‌شود و دیپلماسی معطوف به آن متفاوت از دیپلماسی تجاری و مبادله‌ای، راهبردی برای تضمین بقا و اقتدار یک کشور است. پیوند انرژی و سیاست در دهه‌های اخیر به یک معنا نشان‌دهنده پیوند اقتصاد و سیاست بوده است و حتی برخی از اندیشمندان را به این فرضیه رهنمون ساخته که قرن حاضر، قرن انرژی است و عمده رقابت‌ها و رقابت‌ها، مذاکرات و منازعات بین‌المللی و منطقه‌ای متأثر از انرژی است.

در عصر حاضر تأمین امنیت ملی و قدرت چانه زنی هر دولت در عرصه بین‌الملل برگرفته از مؤلفه‌های قدرت آن کشور است. نقش انرژی در بین مؤلفه‌های تولید قدرت از اهمیت ویژه برخوردار می‌باشد. در این میان انرژی هسته‌ای نیز به جهت توانمندی‌های نهفته در آن از اهمیت بسزایی برخوردار است و نه تنها شاخصی برای سنجش توسعه و پیشرفت محسوب می‌شود بلکه کشورهایی که دسترسی کامل و استقلال فرایند تولید انرژی هسته‌ای و چرخه سوخت هسته‌ای را دارند از قدرتمندترین کشورهای جهان هستند و این موضوع جزء مؤلفه‌های مهم قدرت ملی و بعضاً امنیت ملی آن‌ها محسوب می‌شود. دستیابی به منابع قدرت از جمله انرژی هسته‌ای به علت مخالفت ابرقدرت‌ها، نیازمند صرف هزینه‌های مادی و انسانی گزافی می‌باشد و می‌بایست از تمامی پتانسیل‌ها و امکانات موجود جهت دستیابی به آن استفاده کرد. پیشرفت و توسعه جوامع صنعتی در مقیاس وسیع با استفاده از انرژی میسر شده است و انرژی، ابزار سیاسی و اقتصادی است که امنیت کشورها به آن وابسته است.

بنابراین دسترسی مطمئن به انرژی امنیت کشورها را تأمین می‌کند، و بی‌جهت نیست که تعاملات تولید و پخش انرژی تا آنجا پیش رفته است که در ادبیات ژئواکونومی معاصر، در اختیار داشتن منابع و مناطق تولید و تسلط بر مسیرهای جریان انرژی نسبت به دیگر کشورها، به عنوان شاخص‌های کیفی قدرت ملی و جهانی کشور محسوب می‌شود (Toloui, 2001). با توجه به این مطالب نظریه رئالیست به خوبی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را تشریح می‌کند.

این رویکرد مقولاتی چون امنیت، منازعه، جنگ، تهدید، موازنه قدرت، بازدارندگی و مسائل هسته‌ای را مورد توجه قرار می‌دهد. آنچه در این بخش مهم است بحث منافع ملی است که جمهوری اسلامی ایران نیز در جهت منافع ملی خود اهدافی را پایه‌گذاری کرده که شامل عزت، همزیستی مسالمت‌آمیز، عدم مداخله در امور داخلی کشورها و احترام متقابل و تعهد به قراردادهای و معاهدات و قوانین بین‌المللی می‌باشد که همگی جنبه واقع-گرایانه دارند. بقا و کسب هم‌مونی منطقه‌ای نیز از دیگر اهدافی است که جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک استراتژی در

معمولاً محدود و کوتاه هستند و تا زمان تهدید باقی می‌مانند. در این صورت اگر تهدید تغییر آب و هوا قابل مقایسه با تهدید خصمانه یک کشور باشد، آن‌گاه پاسخ رئالیستی ایجاد اتحاد بین المللی علیه تغییر آب و هوا خواهد بود.

بر اساس دیدگاه رئالیستی، قدرت اساس و محور اصلی برای توضیح و تبیین کنشگری دولت‌هاست. بر این اساس پارامترهای اقتصادی، سیاسی، نظامی و غیره هستند که حرف اول را می‌زنند و در چانه‌زنی‌های مختلف دیپلماتیک در عرصه‌های جهانی، آن دسته از کنشگران از موفقیت بیشتری برخوردار خواهند بود که از برگ برنده‌های قدرتی بیشتری برخوردار باشند. بنابراین دیدگاه، درخصوص مجادلات و مذاکرات زیست محیطی مبتنی بر کاهش آلاینده‌ها و مبارزه با تغییرات اقلیمی باید به این چارچوب قدرتی توجه ویژه داشت تا بتوان به ارزیابی مناسبی در این زمینه دست یافت.

به این ترتیب، صاحبان قدرت هزینه تشکیل یک رژیم اقتصادی یا امنیتی را می‌پردازند و قواعد آن را می‌نویسند اما در صورتی که قدرت هم‌مونیک، آن رژیم را در تضاد با منافع خود ببیند، هر زمان که بخواهد به آن قواعد که خود خواسته است پشت پا می‌زند و از آن رژیم خارج می‌شود. این موضوع درخصوص خروج آمریکا از معاهده برجام و پیمان آب و هوایی پاریس صادق است. آمریکا نشان داد که هر کجا ترتیبات یک رژیم با منافع آن کشور در تضاد است هزینه‌های ناشی از کنار گذاشتن آن را می‌پردازد. و این خروج (آمریکا) نیز مهر تاییدی بر نظریه رئالیست مبنی بر غیرقابل اعتماد بودن معاهدات بین‌المللی بود.

انرژی از موارد ضروری برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی و امنیتی است که هم‌اکنون از ضروریات رشد و توسعه در جهان می‌باشد. معاهده پاریس ضرورت تغییر سیستم فعلی انرژی و جایگزینی سوخت‌های فسیلی را مورد هدف قرار داده است. در واقع این معاهده حمایت از سوخت‌های کم کربن و صنایع تولیدکننده انرژی‌های تجدیدپذیر یا پاک و همین‌طور صنایع انرژی هسته‌ای را در بر گرفته است.

اما قطعاً انرژی‌های تجدیدپذیر را نمی‌توان با سرعت کافی جایگزین سوخت‌های فسیلی کرد به علاوه این که این انرژی‌ها را نمی‌توان به حدی گسترش داد که در مدت کوتاهی بتوانند چنین وظیفه‌ی خطیری را به عهده بگیرند.

انرژی به دلیل توانمندی‌ها و تأثیرگذاری‌های بسیار آن در صنایع و اقتصاد و قدرت کشورها همواره مدنظر دانشمندان و سیاستگذاران کشورها بوده است و مدیریت آن نیز از جنس مدیریت‌های استراتژیک است. انرژی همواره با تولید دانش و ثروت همراه بوده است. محصولات و مصنوعات و اقتصاد

مشروط به برداشته شدن تحریم‌ها و فراهم شدن امکانات مالی و تکنولوژیکی، درصد ۸ دیگر نیز جمعاً (۱۲ درصد) تا سال ۲۰۵۰ از نشر گازهای گلخانه‌ای خود بکاهد. دو قلم کاهش یاد شده، مبنای برنامه ملی مدنظر ایران را تشکیل می‌دهد. از نکات قابل توجه صاحب‌نظران درخصوص این توافق‌نامه می‌توان به شک و تردید درخصوص این موضوع اشاره کرد که هنوز به طور کامل مشخص نیست که گرمای زمین ناشی از میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای است یا خیر؟ چرا که برخی معتقدند که از میزان حدود ۴ درصد گاز منتشره در جهان و طبیعت، فقط حدود دو دهم درصد گاز دی اکسید کربن به واسطه اقدامات انسانی در دنیا تولید می‌شود که به ظاهر برای کنترل و کاهش این میزان ناچیز، مقررات زیست محیطی وضع می‌شود.

آنچه در معاهده پاریس حائز اهمیت است تصویب آن معاهده توسط کشورهایی است که بیشترین انتشار CO₂ را در جهان دارا هستند. و حتی اگر تمام کشورهای دنیا نیز آن را تصویب کنند در صورت عدم اجرای آن توسط حداقل یکی از کشورهای چین، امریکا یا هند، هدف معاهده محقق نخواهد شد. امریکا همواره سیاست‌های دوگانه‌ای را در رابطه با تغییر آب و هوا داشته است. چرا که در مدت تعهدات این کشور در زمینه تغییرات آب و هوایی شاهد گسترش تولید و اکتشاف نفت و گاز در این کشورها بوده ایم به طوری که امریکا به عنوان بزرگترین تولید کننده نفت و گاز در صدر عربستان سعودی قرار گرفته است (Reuters, 2013).

کشورهای دیگر هم همین سیاست‌های متناقض را دنبال می‌کنند. آلمان خودروها با سوخت فسیلی (بنزین)، را تولید و آن را به کشورهای دیگر صادر می‌کند، بریتانیا هم برای اکتشاف بیشتر نفت و گاز برنامه‌ریزی می‌کند.

بنابراین یک تضاد اساسی بین اقتصاد با سوخت‌های فسیلی و پرداختن به تغییرات آب و هوایی وجود دارد. طبق گزارش رسمی دبیرخانه تغییر اقلیم سازمان ملل متحد، سرانه دی اکسید کربن در سال ۲۰۱۲ در ایران ۹۶۶ تن است و در رتبه ۴۱ جهان قرار دارد؛ در حالی که سرانه انتشار دی اکسید کربن در ایالات متحده امریکا در سال ۲۰۱۲ معادل ۵،۱۶ تن است و در رتبه ۱۳ جهان قرار دارد و سرانه انتشار دی اکسید کربن در رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۱۲ معادل ۲۷،۹ تن است و در رتبه ۲۶ جهان قرار دارد. ایران با داشتن ۰،۹ درصد جمعیت جهان، ۸،۱ درصد انتشار دی اکسید کربن ناشی از احتراق سوخت جهان را به خود اختصاص داده است؛ در حالی که ایالات متحده امریکا با داشتن ۴،۴ درصد از جمعیت جهان، ۱۶ درصد انتشار دی اکسید کربن ناشی از احتراق سوخت جهان را به خود اختصاص داده است؛ یعنی ۳،۶ برابر جمعیت خود و ۵،۹ برابر انتشار ایران.

برهه‌های زمانی مختلف به آن پرداخته است. داشتن ذخایر مختلف انرژی‌های فسیلی و همچنین موقعیت ژئوپلیتیکی ایران، باعث شده است که این کشور هیچگاه از توجه به قدرت‌های بزرگ دور نماند و همیشه بر سر تسلط و نفوذ در آن، بین قدرت‌های خارجی رقابت وجود داشته است.

لذا پرداختن به این دو موضوع حائز اهمیت است که پیوستن به معاهده پاریس چه میزان هزینه بر کشور تحمیل خواهد کرد؟ و دوم این که در بین انرژی‌های جایگزین سوخت‌های فسیلی، کدام انرژی مناسب است؟

با توجه به این که سایر کشورهای همسایه نیز از منابع انرژی‌های فسیلی برخوردارند، این امر به تنهایی برتری خاصی برای جمهوری اسلامی ایران نخواهد بود، بنابراین تغییر در سیستم عرضه انرژی کشور می‌بایست مورد توجه ویژه دولتمردان قرار گیرد. در حال حاضر انرژی هسته‌ای تنها انرژی پاک با توان تولید در مقیاس بالا در زمان‌ها و مکان‌های مختلف را داراست. مطرح کردن بحث انرژی هسته‌ای در مبحث تعهدات معاهده پاریس فرصتی برای جمهوری اسلامی ایران است. ایران از جمله کشورهایی است که می‌تواند چرخه کامل فن‌آوری هسته‌ای را داشته باشد، از استخراج اورانیوم گرفته تا طراحی و ساخت راکتورها، تولید برق تمیز و مدیریت زباله‌های هسته‌ای.

علی‌رغم تلاش جمهوری اسلامی ایران و پیشرفت‌های قابل توجه دانشمندان و متخصصان صنعت هسته‌ای کشور متأسفانه برخورداری ایران از این صنعت مورد تبعیض و بی‌مهری کشورهای قدرتمند قرار گرفته است. بنابراین این موضوع بایستی از نظر اقتصادی و محیط‌زیستی به عنوان جایگزینی برای سوخت‌های فسیلی حل شود.

حساسیت‌های سیاسی در مورد احتمال استفاده‌های نظامی از این تکنولوژی سبب شده است که انتقال و توسعه آن به کشورهای در حال توسعه با ممانعت‌ها، محدودیت‌ها و اشکالات بسیاری توأم باشد. لیکن در دهه‌های گذشته تعداد معدودی از کشورهای در حال توسعه شامل چین، هند، پاکستان، آرژانتین، کره شمالی، برزیل و آفریقای جنوبی با آینده‌نگری و حمایت همه جانبه دولتمردان خود توانسته‌اند از این دایره بسته بیرون آمده و فراتر از آن موقعیت ممتازی در صحنه بین‌الملل برای خود دست و پا کنند. جمهوری اسلامی ایران نیز می‌بایست با استفاده از دیدگاه مثبت جهانی به حفظ محیط‌زیست و پتانسیل مفاد معاهده اقلیمی پاریس در جهت تنوع در سیستم عرضه انرژی و استفاده از انرژی پاک گام بردارد. در همین راستا رییس‌جمهور وقت کشورمان در کنفرانس پاریس شرکت و اعلام کرده است ایران تعهد می‌کند: داوطلبانه ۴ درصد از نشر گازهای گلخانه‌ای خود را در فاصله سال‌های ۲۰۳۰-۲۰۲۰ بکاهد.

این نتیجه می‌رسیم که دستاوردهای علمی و دانسته‌های بشری در زمینه‌های مختلف، به هیچ وجه حالت ایستا و ثابت ندارد بلکه همواره در حال تکامل و بهبود هستند؛ بنابراین همه روش‌ها و ابزارها و رهیافت‌هایی که مبتنی بر دستاوردهای علمی و معرفتی بشری است حالت پویا و متغیر به خود می‌گیرد. ابزارها و روش‌ها، اگر حالت راکد و غیرفعال به خود گیرند، از رده خارج و به عنوان اقلام غیرقابل استفاده، کنار گذاشته می‌شوند.

با توجه به بررسی صورت گرفته و نظریه رئالیستی در خصوص آینده معاهده زیست محیطی پاریس و توجه به این نکته که یک معاهده تنها در صورت برآورده ساختن نیازهای کشور و بهره‌وری منافع قابل انعقاد است اما با توجه به این که کشورهای قدرتمند موضوع را به عنوان یک چالش امنیتی و اولویت در سیاست‌های خود مدنظر نداشته‌اند و از طرف دیگر عدم حضور و همراهی و همکاری آن‌ها در این معاهده، آینده آن را قطعاً با شکست مواجه خواهد کرد و اهمیت این امر که ارتباط با کشورهای دیگر از ضروریات روابط بین‌الملل، پیشرفت و دستیابی به منافع است. لذا نظر به این که برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران موقعیت هژمونی منطقه‌ای، تضمین، بقا، قدرت بازدارندگی و قدرت چانه‌زنی در مورد مسائل منطقه و جهانی را برای این کشور افزایش میدهد. و همچنین این کشور در راستای توسعه انرژی هسته‌ای گام‌های خوبی برداشته و مصمم به اجرای آن می‌باشد و علیرغم پیشرفت‌های قابل توجه در این امر متأسفانه تحت تحریم‌های ظالمانه توسط کشورهای قدرتمند قرار گرفته است، بنابراین ضمن مبنای قرار دادن عدم اعتماد در این معاهده، با هوشیاری از این مورد به عنوان یک فرصت در جهت کسب اعتماد جهانی استفاده نموده و، این پیام را به کشورهای جهان ارسال کند که حاضر به همکاری و گفتگو در مورد مسائل مختلف جهان است و محیط هسته‌ای خود را در عرصه بین‌الملل از نظر اقتصادی و محیط زیستی به عنوان جایگزینی برای سوخت‌های فسیلی حل نماید. که می‌تواند دستاوردی مطلوب در جهت منافع جمهوری اسلامی ایران باشد.

References:

- Der Derian, J., 2009. *Critical practices in international theory: selected essays*. Routledge.
- Reuters, 2013. "U.S. surges past Saudis to become world's top oil supplier," Online at <http://www.reuters.com/article/us-oil-pira-idUSL1N0I51IX20131015>. Retrieved 18 June.

سند رژیم صهیونیستی مطرح می‌کند که آن‌ها می‌خواسته‌اند طبق برنامه‌های ملی خود، سوخت فسیلی را به گاز تغییر دهند و همین امر بخش عمده تعهد آن‌ها برای کاهش تولید دی‌اکسید کربن را پوشش می‌دهد. این روش تعهد دادن، در واقع فرایندی است که آنها قرار است تا سال ۲۰۳۰ انجام دهند و در کنفرانس پاریس در قالب یک تعهد امضا می‌کنند؛ یعنی فقط به همان کار عادی و برنامه‌های جاری خود متعهد می‌شوند.

در ایران برخی کارشناسان داخلی، معتقدند که نتیجه کاهش ۱۲ درصدی تولید دی‌اکسید کربن این می‌شود که دیگر نمی‌توانیم صنایع خود را بیش از یک مقدار مشخص توسعه بدهیم. و طبق این تعهدات توسعه صنایع با محدودیت‌های جدی مواجه می‌شود. فرایندهای تحقیق و توسعه عادی صنایع هم در این مسیر چندان کارآمد نخواهد بود؛ چرا که در فرایند تحقیق و توسعه، تکنولوژی به تدریج بهبود پیدا می‌کند؛ در حالی که این بهبود تدریجی، معمولاً جوابگوی استانداردهای جهانی متناسب با سطح تکنولوژی کشورهای پیشرفته تنظیم می‌شوند، و مطابق نیازهای ما در راستای توسعه نمی‌باشد.

بنابراین ما باید از حقایق صلح آمیز انرژی هسته‌ای آگاه بوده، مشکلات و اهمیت ویژه صنعت هسته‌ای را بدانیم و برای حل مشکلات پیش روی آن، راه حل پیدا کرده و تصمیم بگیریم. از لحاظ اقتصادی و خصوصاً در کشورهای صنعتی و با افزایش سریع در هزینه‌های انرژی، انرژی ارزان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهد بود و نقش انرژی هسته‌ای در این زمینه بسیار حائز اهمیت است. گرچه وجود انرژی ارزان به خودی خود نمی‌تواند تحول اقتصادی ایجاد کند اما می‌تواند یک عامل مهم باشد. علاوه بر این با پیشرفت صنعت کاربردهای انرژی به سرعت افزایش پیدا می‌کند. وجود و نیاز به «انرژی صلح آمیز هسته‌ای» برای جمهوری اسلامی ایران به چهار دلیل حائز اهمیت است: اول: کسب قدرت دوم: بقا سوم: اجرای سیاست خارجی با نقش مؤثر در عرصه بین‌الملل چهارم: نیاز به برق و جایگزین نمودن آن به جای سوخت‌های فسیلی با بررسی تحولات علمی و معرفتی به

Spash, C.L., 2016. The political economy of the Paris Agreement on human induced climate change: a brief guide. *Real-world economics review*, 75, pp.67-75.

Toloui, M. 2001. *The Battle of Powers in the Persian Gulf*, Tehran; Courier Translation and Publishing Institute. Alam, Abdurrahman; "Fundamentals of Political Science", 4th edition, (Tehran, Nashrani)

.Victor, D., 2015. Why Paris worked: A different approach to climate diplomacy. Yale

Environment 360.